

**Todellisuuden kudelma:
ulkoisen ja sisäisen
ulottuvuuden suhteet
taiteen ja maalauksen
näkökulmasta**

Lahden Taideinstituutti

Kuvataiteiden KO

Joel Pihlaja

2013

Sisällysluettelo

Johdesanat.....	4
Puhdas ja outo ulkoinen, fyysinen ulottuvuus.....	5
Ainoa mahdollinen todellisuus: metafyyminen ulottuvuus.....	6
Kuvataiteen rooli merkitysten käsittelijänä ja luojana.....	7
Kuvan illuusio.....	10
Fyysinen maaliaine ja sen metafyymsiset ulottuvuudet.....	11
Taiteen määrittely.....	12
Metafyymsisen työstäminen fyysisin keinoin.....	13
Maalauksen olemus ja ulottuvuudet.....	14
Tuntemattoman läsnäolo metafyymsisen tason työstämisessä.....	15
Kuvallisen ajattelun työstäminen ja sen vaikutus käsityksemme todellisuudesta.....	16
Lopuksi.....	17

Johdesanat

Todellisuuden kudelma levittäytyy eteemme eloisana kaaoksen ja järjestyksen leikkikenttänä. Näemme sen heijastukset silmiemme verkkokalvoilla, kuulemme sen värähtelyt korvissamme, maistamme sen maut, haistamme sen hajut ja tunnemme sen kosketuksen ihollamme, luissa ja ytimissämme. Todellisuus avautuu eteemme järkähtämättömänä, kuin maailman valtavimmat vuoret, armottomana kuin valtamerien hurjimmat myrskyt, uhkaavana kuin universumin suurimmat mustat aukot, kirkkaana kuin avaruuden energisimmät tähdet ja salaperäisenä kuin materian pienimmät säikeet. Samalla myös loputtomuus levittäytyy ympärillemme: eteemme ja taaksemme, yllemme ja allemme – ikuisuus: aika ja tila ilman alkua tai loppua; äärettömyys. Ja tuon äärettömyyden keskellä seisomme me: kaksijalkaiset, kädelliset ihmisolennot huolettomina, pelokkaina, rakastuneina, yksinäisinä, rohkeina, jääräpäisinä, viisaina ja typeryneinä. Osana sitä kaikkea. Omien todellisuuksiemme kulminaatiopisteissä koemme maailman ja pyrimme ymmärtämään kokemamme, sekä käsittämään sen merkityksen itsellemme.

Koko olemassaolonsa ajan on ihminen pohtinut kokemaansa. Ei ainoastaan omaa henkilökohtaista elämäänsä ja siihen liittyviä tapahtumia ja tarinoita, vaan myös itse kokemistaan: sitä mitä tämä todellisuus on ja mikä on kaiken tuon olevaisen todellinen, perimmäinen luonne.

Onko olemassa kokemuksemme ja aistiemme ylittävää ulottuvuutta, jääkö meiltä jotain piiloon maailmasta? Onko olemassa ulottuvuutta fyysisen aistein havaittavan ulottuvuuden jälkeen, tai sitä ennen? Sisältyykö fyysiseen aistein havaittavaan maailmaan metafyyminen taso, vai onko niin, että fyysinen maailma on itseasiassa vain osa metafyymsistä ulottuvuutta?

Filosofiaa joka pohtii näitä kysymyksiä on Aristoteleen ajoista alkaen kutsuttu metafysiikaksi, joka sananmukaisesti tarkoittaa jälkeä fyysisen. Kysymykset ulottuvuudesta, joka on ennen tai jälkeen fyysisen ulottuvuuden, ovat ehkä kaikkein perustavimmanlaatuisia ihmisen kysymyksistä. Siihen sisältyvät myös kysymykset Jumalasta ja sielusta, sekä kysymykset elämästä ja kuolemasta. Tätä kysymystä ovat pohtineet eri muodoissa läpi historian niin uskonnot ja filosofit, kuin myös ihmis- ja luonnontieteetkin.

Tässä kirjoituksessa jatkan näiden kysymysten pohdintaa taiteiden, kuvataiteiden ja erityisesti maalauksen näkökulmasta.

Puhdas ja outo ulkoinen, fyysinen ulottuvuus

Fyysinen, aistein havaittava, todellisuuden ulottuvuus levittäytyy eteemme kirkkaasti. Aistimme sen, ja kehomme ja aivomme tulkitsevat nuo aistimukset, ja synnyttävät kokemuksen ja tietoisuuden, jossa olemme osa tuota todellisuuden fyysistä ulottuvuutta.

Tämä prosessi on näennäisesti yksinkertainen ja se tapahtuu ilman, että meidän tarvitsee sitä erikseen miettiä tai yrittää. Prosessin yksinkertaisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että syntyvä sisäinen kokemus olisi puhdas tai ulkoista ulottuvuutta vastaava, eikä sitä, että me kaikki kokisimme tuon ulkoisen ulottuvuuden samalla tavalla.

Syntymästämme lähtien pyrimme lähes automaattisesti ymmärtämään maailmaa. Apunamme tässä kehityksessä on kasvattajamme ja ympäröivä yhteisö. Merkitykset ja käsitteet oppiessamme tulemmekin samalla myös osaksi maailmaa ja osaksi yhteisöä, joka käsittää asiat jokseenkin samalla tavalla. Oppiessamme ja kasvaessamme sisään tähän yhteisöön aistimuksemme ja kokemuksemme maailmasta värittyvät merkityksillä ja käsityksillä, jotka ovat tuolle yhteisölle ominaisia. Alamme prosessoida aistimuksemme läpi kaiken kokemamme ja oppimamme. Näin tehdessämme, samalla myös tavallaan *värjäämme* nuo aistimukset.

Toisin sanoen ulkoinen *puhdas* ulottuvuus näyttäytyy meille koko ajan kirkkaasti silmiemme edessä, mutta huomaamattamme *väritämme* tuon aistimuksen merkityksillä, assosiaatioilla ja aikaisemmilla kokemuksilla, sekä myös peloilla ja toiveilla, jotka kaikki ovat lähtöisin kasvattajiltamme ja yhteisöltämme oppimistamme merkityksistä ja käsityksistä. Ja lopulta näemme tuon ulkoisen ulottuvuuden ainoastaan kokemuksemme kautta. Puhdas ulkoinen ulottuvuus katoaa ja väistyy sisäisen väritetyn kokemuksen tieltä.

Puhdas ulkoinen ulottuvuus *sellaisenaan* olisi ihmiselle tuntematon outo käsitteetön autiomaata jossa mihinkään itsestämme ulkoiseen asiaan ei liittyisi mitään merkityksiä, ajatuksellisia ulottuvuuksia, numeroita, sanoja, käsitteitä eikä käsityksiä, ei muistoja, ei aikaa, ei mitään. Se olisi ulottuvuus ilman ihmismielen kosketusta.

Ihmismieli ei siis voi ikinä päästä käsiksi, eikä ymmärtää tuota outoa puhdasta ulkoista ulottuvuutta, sillä tuo itse käsittämisen ja ymmärtämisen prosessi, on ristiriidassa puhtaan ulkoisen ulottuvuuden kanssa. Heti, kun luulemme ymmärtäneemme puhtaan ulkoisen ulottuvuuden, olemmekin jo värjänneet sen omalla kokemuksellamme siitä.

Ihmisen kokemus ei siis ikinä voi olla yhtä puhtaan ulkoisen ulottuvuuden kanssa, vaan siihen on aina sekoittuva kokemuksellinen, yksilöllinen, yhteisöllinen ja subjektiivinen ulottuvuus. Vaikka kuinka pyrkisimme pakenemaan merkityksiä ja käsityksiä, olemme silti aina niiden kahleissa. Olemme toisin sanoen aina oman kokemuksemme, yhteisömme ja omien käsitteidemme vankeja.

Ainoa mahdollinen todellisuus: metafyyminen ulottuvuus

Jos ihminen ei voi kokea puhdasta ulkoista fyysistä ulottuvuutta, mikä on se ulottuvuus jonka ihminen itseasiassa kokee ja josta käsin ihminen itseasiassa tarkastelee maailmaa? Tuo ulottuvuus on merkkien, assosiaatioiden, sanojen ja kielen, numeroiden, käsitteiden, objektien, abjektien sekä subjektien ulottuvuus. Se on ihmisen sisäinen, metafyyminen ulottuvuus, joka sananmukaisesti alkaa jälkeen fyysisen.

Sisäisessä metafyymissä ulottuvuudessa ulkoinen fyysinen ulottuvuus värjäytyy merkityksillä ja käsitteillä. Metafyyminen ulottuvuus myös aktiivisesti värjää puhtaan ulkoisen ulottuvuuden kokemuksemme. Tästä seuraa väistämättä kysymys: voimmeko olla missään määrin varmoja fyysisen ulkoisen ulottuvuuden luonteesta, tai ylipäätään olemassaolosta?

Emme mitenkään voi tietää, ettemme esimerkiksi itseasiassa ole juuri nyt syvässä unessa, esim. koomassa kytkettyinä elintoimintoja ylläpitävään koneeseen. Emme myöskään voi tietää onko kaikki, vanhan sanonnan mukaan, vain Jumalan unta. Emme voi tietää onko kaikki minkä luulemme todeksi, kaikki minkä aistimme, elämä jonka olemme eläneet, muistot itsestämme ja omat itsemme vain jonkinlaista harhaa josta emme osaa herätä.

Näistä ajatuksista hätäntyneenä otamme vasaran käteen ja lyömme sillä polveemme yrittäen herättää itseämme unesta. Aistimme aktivoituvat, aivoissamme tapahtuu sähkökemiallisia reaktioita ja parhdamme kivusta. Mistään emme edelleenkään voi kuitenkaan olla varmoja, ettei kaikki tuossakin tapahtumaketjussa ollut vain sisäisen metafyymsen ulottuvuutemme luomaa harhaa.

Jos ihmisellä ei voi olla todisteita siitä, että ulkoinen fyysinen ulottuvuus on missään määrin todellinen, jos emme voi koskaan tietää mihin ulkoinen ulottuvuus päättyy ja mistä sisäinen alkaa, niin ainoa mistä oikeastaan voimme olla varmoja on nimenomaan juuri metafyymsen ulottuvuuden ja oman sisäisen kokemuksemme todellisuudesta.

Voimme olla varmoja ainoastaan siitä, että aistimaailman ylittävä, sielullinen, mielellinen eli henkilökohtainen sisäinen ulottuvuus on jokaiselle yksilölle todellinen. Kaikesta huolimatta, voimme olla sen itsensä todellisuudesta varmoja. Kokemus- ja merkitysmaailmamme ovat niin todellisia, kuin todellinen voi olla. Ulkoisesta ulottuvuudesta emme voi koskaan olla yhtä varmoja.

Ihmisen on siis mahdotonta kokea puhdasta ulkoista todellisuutta sellaisenaan, mutta hän pystyy aina venyttämään ja kasvattamaan käsityskykyään siitä. Vaikka olisimmekin metafyymsen ulottuvuuden, yhteisön ja kasvattajiemme luoman käsitemaailman vankeja, sen vankilan porteilla seisovat loppujen lopuksi ainoastaan omat käsityksemme sen vartijoista.

Ihminen pystyy aina luomaan uusia merkityksiä ja käsitteitä, sekä näkökulmia ulkoiseen fyysiseen maailmaan, joilla on suoria vaikutuksia ihmisen omaan todellisuuteen. Purkaakseen vanhoja kahleita ja luodakseen kokonaan uusia merkityksiä ja käsitteitä on ihmiskunta siunannut itselleen filosofian, uskontojen ja tieteen lisäksi myös taiteen.

Kuvataiteen rooli merkitysten käsittelijänä ja luoja

Kuvataiteen historia ulottuu luolamaalauksiin asti, vanhimpien löydettyjen luolamaalauksien ollessa useita kymmeniä tuhansia vuosia vanhoja. Ihmiset ovat luultavasti siis tehneet kuvia lähes koko olemassaolonsa ajan. Ensimmäiset löydetyt kirjoitettuun kieleen viittaavat merkit taas ovat ainoastaan joitain tuhansia vuosia vanhoja. Tämän perusteella voisikin epäillä, että kuvataide on alkukantaisempi ilmaisun muoto, kuin kirjoitettu kieli, ja että se on edeltänyt sitä.

Löydetyt luolamaalaukset ovat hyvin taidokkaasti tehtyjä ja pitkälti tyylliteltyjä. Tyylliltään ne ovat melkein pä kuin moderneja taideteoksia. Niissä näkyvät tuon ajan ihmisten arki: metsästys, yhteisöllisyys, juhlinta, sekä seksuaalisuus, kuolema ja elämä. Luolamaalauksista on myös löydetty abstrakteja teoksia sekä shamanistisiksi tulkittuja merkkejä, joiden ei kuitenkaan uskota olevan kirjoitusta.

Luolamaalauksista asti ihmiset ovat siis pyrkineet maalauksen ja kuvataiteen avulla kuvailemaan niin ulkoista, että sisäistä ulottuvuuttaan. Myöhemmin antiikin ajoista asti kuvataide on taas palvellut mm. uskontoja, poliittisia agendoja, mystiikkaa, eliittiä, mutta myös toisaalta kansannousuja ja vallankumouksia. Historian lehtiin mahtuu myös ikonoklasmin aikoja jolloin kuvaa on pidetty jumalallisena ja sen teko on kielletty ihmisiltä.

1800 luvulla syntynyt realismin taidesuuntaus asetti kuvataiteen näyttämölle arjen ja normaalin työläis- ja maalaisihmisen. Tätä suuntausta seurasi taiteen vallankumous: modernismi, jonka edelläkävijät Paul Cezanne ja Vincent van Gogh muiden muassa syrjäyttivät näyttämöltä kuva-aiheen ja asettivat sen estradille taiteilijan sisäisen näkymän ja itse kuvan työstön.

Paul Cezanne ja Vincent van Gogh aloittivat taiteessa vallankumouksen, joka ei enää pyrkinyt todentamaan maailmaa yhteisen sopimuksen nimissä, vaan tuomaan esille henkilön subjektiivisen kokemuksen maailmasta. Sanotaan, että van Gogh oli ekspressionisti ennen ekspressionismia, taidesuunta joka vaihtoi painopisteen ulkoisen ulottuvuuden toistamisesta, sisäisen ulottuvuuden esilletuomiseksi. Van Gogh ja ekspressionismi ei siis enää pyrkinyt toistamaan fyysistä ulkoista ulottuvuutta, kuin se paljaalle silmälle näyttäytyi, vaan ekspressionismi ja van Gogh kääntyivät katsomaan sisäänpäin – tai paremminkin van Gogh katsoi syvemmältä sisältä ulos ja näytti miten ihminen itse subjektiivisesti tunsi, näki ja koki maailman. Tehdessään näin kuvataiteen paino siirtyi entistä pidemmälle metafyyssisen sisäisen ulottuvuuden kuvailun puolelle. Tämä johti lopulta myös koko kuva-aiheen hylkäämiseen (siinä määrin missä se on mahdollista) ja abstraktin taiteen syntyyn.

Toki jo ennen modernismia on kuvataide aina kertonut tiedostamattaan, tai tiedostaen jälkipolville jotain itse tavastamme havainnoida maailmaa. Kuvataide on ulkoisen ulottuvuuden toistamisen lisäksi pyrkinyt myös aina kertomaan jotain maailman sisäisestä ulottuvuudesta. Ja kun yksittäinen kuvataideteos on päässyt lähelle jotain tunnistamaamme metafyyssistä sisäistä asiaa, tai vastannut johonkin sisäiseen kysymykseemme todellisuudesta, on kansat kollektiivisesti nostaneet tuon taideteoksen jalustalle symboloimaan ja edustamaan sitä mistä se kertoo. Olemme näin ottaneet tuon käsitteen omaksemme ja alkaneet havainnoida fyysistä ulkoista ulottuvuutta sen kautta.

1900-luvun puolivälissä syntynyt käsitetaide ottikin tehtäväkseen pureutua suoraan itse käsitteisiin, jättäen itse teoksen työstämisen toissijaiseksi. Tämä herättää edelleen ristiriitaisia kysymyksiä ihmisissä: eikö juuri teoksen työstäminen ole itse käsitteen työstämistä, eihän voi ylipäättään olla teosta ilman käsitteitä! Vaikka käsitetaiteesta olisi mitä mieltä, on taiteista kiinnostuneen siltikin tunnustettava esimerkiksi Marcel Duchampin ensimmäisen maailmansodan aikana taidenäyttelyyn viemän pisoarin ”Fountain”-n taidehistoriallinen merkittävyys.

Toisaalta, tuo taideteos jossain määrin alensi kaiken kuvataiteen arvokkuutta vain ollessaan esillä samassa käsitteellisessä taiteen tilassa esimerkiksi renessanssin ja barokin ajan mestareiden kanssa, mutta toisaalta se oli juuri sen tarkoitus. Tuoda esille juuri tuo taiteen nimenomainen elitismi, sekä henkilöpalvonta ja tarkkaan määritelty ”hyvän maun” valta. Tämän ready-made taideteoksen voidaankin nähdä vapauttaneen taiteen kaikkien nautittavaksi taiteen diktaattoreiden vallan alta.

Marcel Duchamp – Fountain

Taiteella tulee olla siis myös oikeutus kääntyä sisäänpäin ja tutkia itseään ja keinojaan vaikuttaa ihmiseen, kuten tekee Duchampin pisoarin lisäksi myös eräs toinenkin käsitetaiteen merkkiteos, jossa kuvattuna on yksinkertainen piippu.

Surrealisti René Magritten maalaus vuodelta 1928–29 ”The Treachery of Images”, suom. ”Kuvan kavaluus”

on kuva piipusta, jonka alle on kirjoitettu ranskaksi "Ceci n'est pas une pipe.", suom. "Tämä ei ole piippu", on yksi käsitetaiteen merkkiteoksista. Teos joka yksinkertaisuudessaan avaa koko kuvataiteen käsitteellisyyden, sekä kuvataiteen metafyyssisen ja fyysisen representaation idean. Magritte maalasi hyvin tunnistettavan piipun, melkein kuin piipun prototyypin ja kirjoitti sen alle, kuin muistuttaakseen katsojaa hyvin yksinkertaisesta asiasta, "Tämä ei ole piippu", sinä katsot nyt kuvaa: illuusiota, jonka joku on luonut eteesi.

Kuvan illuusio

Kuvaa katsoessamme sen illuusiot harhauttavat meitä perustavanlaatuisesti ja niin nopeasti, ettemme välttämättä edes tajua niin tapahtuneen. Horisontaali musta maaliviiva valkoisella pinnalla muuttuu horisontiksi: taivas ja maa jakautuvat. Pari hassua pensselin pyöräytystä ja katsojan eteen on ilmestynyt hahmo joka seisoo aavassa tyhjässä tilassa. Ymmärrämme näkemämme hetkessä ja jäämme katsomaan kuvaa. Tunnumme sympatiaa hahmoon, ja hetken olemme tuolla aavalla tyhjällä tasangolla, hetken olemme ehkä jopa tuo aava tyhjä tasanko. Liuta asioita valkenee meille intuitiivisesti: tyhjiys, avaruus, ehkä ilman raikkaus, kuvittelemme ehkä kylmän tuulenpuuskan ihollamme, tulkitsemme maan valkoisuuden ehkä lumeksi tai tyhjiydeksi, tai ehkä joksikin aivan muuksi mille emme löydä sanoja.

Kuvaa katsoessamme mielemme tulkitsevat maaliviivat joksikin muuksi kuin maaliviivoiksi ja näin otamme osaa myös maalauksen viimeistelyyn: maalaus tulee osaksi meitä ja me osaksi maalausta. Fyysinen maaliaine muuntuu joksikin muuksi, se saa metafyyssisen, sisäisen ulottuvuuden

Fyysinen maaliaine ja sen metafysiset ulottuvuudet

Kuvaa tehdessä, ja erityisesti maalausta tehdessä, jotain alkemiallista tapahtuu, jotain miltei käsittämätöntä. Kaikessa vaihkeaisuudessaan ja hiljaisuudessaan, melkeinpä varkain maaliaine muuttuu joksikin muuksi kuin mitä se sellaisenaan on. Muutoksen rajoja ja sitä milloin muutos oikeastaan tapahtuu on vaikea määrittellä.

Periaatteessa jo siinä vaiheessa, kun maaliaine tehdään, kun esim. pigmentti hierretään pellavaöljyyn, alkaa maaliaineen jakautuminen fyysiseen ja metafyyseen ulottuvuuteen. Oikeastaan jo pigmentillä ja pellavaöljyllä sellaisenaan on metafyyisiä ominaisuuksia. Toisaalta valmistettu maaliaine laitetaan pois tulevaa käyttöä varten ja sen merkitys määritellään vasta tulevassa kontekstissa, se on siis sinänsä vielä passiivinen, sitä ei ole aktivoitu mihinkään tarkoitukseen.

Maaliaineen joutuessa maalipinnalle sen olemassaolo pelkkänä maalina kuitenkin yhtäkkiä ja yllättäen loppuu. Johtuen ehkä siitä valosta jossa taulut ja maalaukset ovat vuosituhansien saatossa opittu näkemään, tai sitten jostain vielä paljon alkukantaisemmasta ja intuitiivisemmasta syystä, aloittaa maaliaine elämän jonain muuna. Kun maali siirtyy siveltimestä, tai mistä tahansa välineestä maalipinnalle, vaikka vain roiskaisuna suoraan purkista – jotain tapahtuu. Mieli alkaa katsoa maalia eri tavalla, se asettuu tavallaan jalustalle ja perspektiivimme siihen muuttuu. Jos sama maaliroiske löytyy lattialta emme kiinnitä siihen samalla tavalla huomiota. Seinälläkin roiske voi olla vain jonkinlaista likaa, jonkinlainen virhe, tai sattuma, toki esteettinen sellainen, jos sitä sillä mielellä haluaa katsoa. Mutta, kun maalia siirretään sille nimenomaisesti tarkoitettulle pinnalle sen merkitys muuttuu välittömästi.

Myös siinä tapauksessa, että kehystäisimme maaliläiskän lattialla, tai seinällä ja tavallaan irroitaisimme sen muusta maailmasta tällä tavalla – sama tapahtuma ilmenisi, ja se tapahtuma ja itse maaliläikkä muuttuisivat joksikin muuksi kuin mitä ne sellaisenaan olisivat, ja se jokin, olisi taidetta.

Taiteen määrittely

Taiteen määrittely on hankalaa, koska se perusluonteeltaan ja olemukseltaan pakenee määrittelyä ja on jossain mielessä aina askeleen päässä määrittelyjen ulottumattomissa. Jos kuitenkin haluaa määrittellä taidetta edes joltain mahdollisimman laajalta kantilta, voisi tällöin sanoa, että taiteessa on kyse irrottamisesta. Taide, ja nimenomaisesti kuvataideteos, irroittaa maailmasta tai todellisuudesta tai jostain sen ulottuvuudesta jotain fyysisin keinoin, fyysiseen todellisuuteen havaittavaksi, aistittaviin, esille.

Taide asettaa representaation avulla tuntemattoman tunnistettavaksi. Se tuo metafyyysisestä, subjektin kokemusmaailmasta, aisteille tuntemattomasta ulottuvuudesta jotain jonkinlaiseen *välitilaan* fyysisen ja metafyyysisen rajamaille. *Välitilaan*, ei fyysiseen, eikä metafyyysisen ulottuvuuteen, sillä teokset eivät ole fyysisesti todellisia olentoja, eikä objekteja – vaikka ne toisaalta sijaitsevatkin fyysisessä todellisuudessa – vaan ne ovat illuusioita ja representaatioita *jostain muusta kuin itsestään*.

Samanaikaisesti sijaitessaan fyysisessä ulottuvuudessa, aistittavissa ja koettavissa taideteokset myös viittaavat toisalle, metafyyysisen ulottuvuuteen ja pyrkivät vaikuttamaan siihen. Taideteos on samaan aikaan siinä läsnä fyysisessä ulkoisessa ulottuvuudessa aistittavissa objektiivisesti, mutta samaan aikaan se koskettaa yksilön sisäistä subjektiivista ulottuvuutta ja käy vuoropuhelua sen kanssa. Näin tehdessään taideteokset muuttuvatkin oudoiksi aktiivisiksi epäolennoisiksi, anomaliioiksi, ei eläviksi, ei kuolleiksi, jotka ovat jonkinlaisessa välitilassa fyysisen ja metafyyysisen ulottuvuuden välissä.

Metafyysisen työstäminen fyysisin keinoin

Yksilön työstäessä maalausta siirtyy jotain sisäisestä maailmasta muiden tarkasteltavaksi, näkyviin, itsen tarkasteltavaksi ja itsen, ja muiden *työstettäväksi*. Tämä toteutuu vaikka pyrkisi ja onnistuisi toistamaan ulkoista ulottuvuutta nanomillin tarkkuudella, tällöinkin vain oma kokemus siitä toistuisi. Maalatessa välittää ja viestii siis jotain minkä *minä näkee*, mutta samalla myös *työstää* jotain metafyysistä fyysisessä ulottuvuudessa. Maalari ei siis ainoastaan toteuta toisintoa jostain näystä sellaisenaan vaan myös *työstää* tuota näkyä maaleilla, ohenteilla ja pensseleillä, ei sanoilla, ei äänillä, ei hajuilla, ei mauilla. Maali kankaalla voi toki viitata ja usein viittaaakin myös muihin aisteihin ja viestinnän muotoihin - sanat, sekä muut aistit voivat myös olla avustamassa maalausprosessia - mutta silti maalari työstää jotain ennen kaikkea *näkyvää*, mutta joka toisaalta myös aina viittaa johonkin näkymättömään.

Maalaus on ajattelua, kuvallista ajattelua ja se voi olla mitä vain hetkessä improvisoidusta täysin abstraktista, järjettömästä, houreisesta käden tanssiesityksestä pitkälle harkittuun tarinalliseen, ajatukselliseen, symboliseen ja käsitteelliseen kuvarakennelmaan jolla on tarkoin suunniteltu ja järkeilty tarkoitus. Usein se sijoittuu jonnekin tämän kahtiajaon välimaastoon.

Maalauksen olemus ja ulottuvuudet

Maalisutaisu maalipinnalle ei ikinä voi olla *vain* maalisutaisu maalipinnalla. Ja vaikka se olisi *vain* tätä, tuo teko itsessään olisi jotain muuta, kuin vain maalisutaisu maalipinnalle: se olisi *nimenomaan* maalisutaisu maalipinnalle, muuttuen täten joksikin muuksi kuin *vain* maalisutaisuksi maalipinnalle. Ja sellaisenaankin vain yksinkertaisena, ei monitulkintaisena, ei performatiivisesti kantaaottavana tekona, *vain* yksinkertaisena maalisutaisu maalipinnalle, se ilmentäisi jotain muuta, kuin itseään ja viittäisi myös jonnekin muualle kuin itseensä, samalla kuitenkin näyttäytyen paljaalle silmälle vain fyysisenä itsenään. Mutta sellaisenaankaan mieli ei voisi olla lisäämättä siihen ajatuksellisia, tunteellisia tai muita metafysisiä tasoja. Jopa täysin yksinkertaistettuna maalisutaisu se olisi merkki, muistiinpano siitä, että jotain oli tapahtunut, joka oli aiheuttanut maalisutaisuun. Se olisi viesti, ilmaisu, se olisi huuto ja käsky, sekä kysymys samanaikaisesti.

Maalisutaisu maalipinnalla kutsuu ymmärtämään itseään ja samalla se salaa itseensä jotain. Alkukantainen ja alkuvoimainen maalin syöksähdys voi olla kuin alkukantainen murahdus ja raajan heilautus, jonka sävystä yritämme päätellä aikooko sen päästänyt alkuihminen hyökätä kimppuumme vai pyrkiikö hän eleellään ilmaisemaan maailman kauneutta ja tähtitaivaan henkeäsalpaavaa loistoa. Ja jostain syystä ymmärrämme häntä intuitiivisesti ja liitymme hänen seuraansa katsomaan tähtiä, tai puolustaudumme iskulta.

Katsomme eleitä, joilla maali on siirretty maalipinnalle, huomaamme sen vierellä olevat liikkeet ja kontrastit, jotka syntyvät tumman ja vaalean välillä, aistimme värejä ja myös värikontrasteja, kymmenissä, sitten sadoissa ja lopulta lukemattomissa sävyissä ja väriyhdistelmissä, joille meillä ei riitä nimiä. Ja vaikka toki voimmekin kuvailla niitä sanoilla, siirrymme silti havainnossamme sanojen maailman ulkopuolelle. Näemme myös objekteja, subjekteja, abjekteja. Havaitsemme syvyyden, valon, varjon, perspektiivin. Aistimme liikkeen ja pysähtyneisyyden, kaukaisuuden ja läheisyyden, poissaolon ja läsnäolon, korkean ja matalan, aukean ja suljetun, elävän ja kuolleen.

Aistimme ihmisen tapaan vastaparien ja vastakohtien luomia jänniteitä, purkauksia ja kulminaatiopisteitä, ja jos annamme niiden välittämien huomautusten ja kysymysten virrata meissä vapaasti, aistimme juuri tietynlaista runollisuutta, jota voimme kokea ainoastaan kuvan edessä. Ja kaiken tämän aistimme koska kuva luo eteemme *illuusion jostain*, maaliaine on muuntautunut joksikin täysin muuksi, siltikin fyysisessä ulottuvuudessa pysyen ainoastaan maaliaineena.

Tuntemattoman läsnäolo metafyyssisen tason työstämisessä

Värisävyjä ja niiden yhdistelmiä on loputtomasti, kuin on myös liikkeitä ja muotoja, rytmejä ja tekstuureita. Nämä kuvan peruselementit kerrottuna toisillaan kertoutuu loputtomuus useaan otteeseen itsellään. Vielä kun keitokseen lisätään kuvattujen objektien kerronnallisuus ja monitulkinteisuus alkaa maalauksen avaruus hahmottua.

Vaikka olisi mestari jossain tekniikassa ei tämän tuntemattoman avaruuden läsnäoloa taiteessa voi ikinä täysin hälventää. Vain täysin teollistuneen liukuhihnatyyppisen tuotannon, jonka tarkoituksena on tuottaa esimerkiksi tietynlaisia funktionaalisia esineitä, kannattaa sulkea pois ulottuvuudet, jotka sen näkökulmasta *virheyttävät* sen prosessia ja tuotoksia.

Tuntemattoman näyttäytyminen taiteessa ei siis ole sattumaa, vaan välttämätöntä ja sitä tulisi myös syleillä taiteen yhtenä suurimmista voimavaroista.

Kuvallisen ajattelun työstäminen ja sen vaikutus käsityksemme todellisuudesta

Aloitellessani maalarin taivaltani, jonka alkutaipaleella toki vieläkin olen, olin typertyä hämmästyksestä, kun havaintokykyäni alkoi muuttua ja silmäni alkoivat erottaa värejä ja sävyjä sieltä missä niitä en ollut ennen nähnyt. Aloin nähdä varjoissa, joihin en ennen olisi ymmärtänyt edes katsoa, värejä ja sävyjä, joita en ollut ennen ymmärtänyt näkeväni.

Maalien sekoittaminen ja se miten ennennäkemättömät sävyt syttyivät eloon silmien edessä tuntui ja tuntuu edelleen lähes maagiselta. Tuo prosessi avaa silmät ja mielen, ja yhtäkkiä ennen niin harmaalta vaikuttavat maisemat pursuavat sävyjä. Miten pelkkä märkä kalliokivikin voi kätkeä kokonaisen maailman sisäänsä, miten sammal voi säihkyä loputtomissa eri vihreän sävyissä, miten synkkä kuusikkokin voi yhtäkkiä tulvia ruskean melankolian koko kirjon, miten harmaa usva kuolleen ruskean pellon päällä voi yhtäkkiä olla niin eloisaa katsottavaa.

Alkaessani etsiä vakavissani maalausaiheita, myös se tosiasia valkeni minulle, miten kaikki mitä näemme ja aistimme, on aina jollain tavalla käsitteiden ja merkitysten kyllästämiä, ja miten me kaikki yksilöt konkreettisesti näemme asiat eri tavalla. Tämä kaikki oli käynyt minulle toki selväksi jo aikaisemmin käsitteellisellä tasolla lukiessani kirjoja, miten niiden kuva todellisuudesta sai minut näkemään maailman täysin uusin silmin, mutta se, että jokin asia pystyi vaikuttamaan suoraan alkukantaiseen havainnointikykyyni tuntui käsittämättömältä.

Jos alamme esimerkiksi maalata kuvaa tuolista. Tällöin ensimmäistä kertaa meidän pitää todella nähdä tuo tuoli. Miten sen ääriviivat piirtyvät kontrastien vaikutuksesta, miten sen väri syttyy elämään valon voimasta, miten valo heijastuu tai sammuu sen kankaassa. Miten tekstuurit tuovat eloa ja rytmiä siihen. Miten se pikkuhiljaa alkaa symboloimaan kaikkea mitä tuoli symboloi: istumista, pysähtymistä, seurustelua, rauhoittumista, pohtimista.

Alamme pikkuhiljaa aistia tuolia koko ymmärryksellämme – samalla alamme myös venyttää ymmärryksemme rajoja, ja välitämme tuon näyn ja kokemuksen kankaalle. Tämän jälkeen emme itse, eikä kukaan muukaan, joka maalauksen näkee, katso enää tuota kyseistä tuolia tai todennäköisesti muutakaan tuolia täysin samalla tavalla. Muutoksen ero voi olla hienoinen, mutta se on hyvinkin todellinen siitä huolimatta.

Lopuksi

Taide on oleellista ihmisen olemukselle, sen takia olemme tehneet sitä koko olemassaolomme ajan. Se on oleellista sen kannalta miten näemme maailman. Se on oleellista sen kannalta, että ylipäättään pysähdymme ja näemme maailman.

Taiteen avulla emme ehkä voi suoraan muuttaa maailmaa, mutta taide antaa meille keinot muuttaa itseämme ja sitä miten näemme maailman. Ja jos emme tee niin, jos emme pyri havainnoimaan itse havaitsemistamme, itse kokemuksen kokemustamme ja suljemme silmämme todellisuuden perimmäisen luonteen pohtimiselta, silloin me orjuutamme itsemme menneiden aikojen käsitteille, jotka maalaavat maailmamme sammuneilla ja kauan sitten kauhtuneilla väreillä.

